

Malé opakování na začátek

Pokuste se zodpovědět na základě předchozích „přednášek“ tyto otázky:

- ▶ Na základě čeho tvoříme (podle Kanta) estetický (vkusový) soud?
- ▶ Spočívá (podle Kanta) krása v obsahu nebo ve formě předmětu?
- ▶ Může být zvíře krásné, i když není uměleckým dílem?
- ▶ Jaký je rozdíl mezi příjemností, užitečností a libostí (podle Kanta)? – **toto rozlišovat, je pro pochopení Kanta klíčové**

* Možné odpovědi naleznete na konci této kapitoly v interaktivní osnově

Estetická funkce

Úvod do uměnovědných studií

Zavedení pojmu estetická funkce

- ▶ Jan Mukařovský (1891-1975)
  - ▶ Člen Pražského lingvistického kroužku
  - ▶ Vychází z pozic **strukturalismu**, který navazuje na Ruský formalismus (Romana Jakobsona a dalších, kteří emigrovali s Ruska po komunistickém převratu v roce 1917)
- ▶ Navazuje na Kanta v tom smyslu, že považuje krásu, vyjádřenou pocitem libosti, za subjektivní charakteristiku
- ▶ Ale klade si otázku o její univerzální platnosti, a také o její **proměnlivosti** (protože pozoruje, že mnoho z toho, co bylo v minulosti považováno za „obyčejné“ v průběhu času nabývá na estetické hodnotě a opačně; a stejně tak, že se liší estetické hodnocení jednoho a toho samého díla/jevu napříč kulturami a různými společenskými skupinami)

Je to estetický objekt?

- ▶ Přestože mohla být amfora i v antice považovaná za krásnou, málokdo (pokud vůbec někdo) na ni nahlížel jako na estetický hodnotný objekt.
- ▶ Její funkce byla ryze praktická (jako náš hrnec v předchozí prezentaci) a z pohledu užitečnosti také byla hodnocena.
- ▶ Co se tedy změnilo, že dnes tyto „nádoby na obilí“ považujeme za krásné a za předměty velké estetické hodnoty, které navíc vůbec nepoužíváme k účelu ke kterému původně vznikly?

Je to estetický objekt?

- ▶ Měl být obchodní dům Ještěd v Liberci zbourán, když přestal vyhovovat své funkci, nebo měl být jako esteticky hodnotný objekt zachován?
- ▶ A pokud si myslíte, že měl být zbourán, proč tedy nevyhodíme i všechny ty amfory z muzeí, když už neplní svojí původní funkci?

„Ještěd tvořily tři budovy, což v posledních letech komplikovalo zavážení zboží i pohyb zákazníků, kterých týdně bylo kolem 100.000. Také náklady na provoz byly obrovské, jedním z důvodů byla i nutnost čerpat podzemní vodu, podzemí obchodního domu je totiž pod úrovní nedaleké Nisy.“

„Nemělo se to stát, je to ojedinělá stavba své doby a jeden z mála projevů strukturalistické architektury. Tesco bylo jedinečnou stavbou, vymykalo se barevností i použitým obkladovým materiálem. Budova se stala jedním z poznávacích znaků Liberce a patřila k významným projevům československé poválečné architektury.“

www.lidovky.cz; 26.3.2009

Estetická funkce

- ▶ Estetická funkce, norma a hodnota jako sociální fakty
(in: Studie I., Brno 2000)
Tuto studii máte přiloženou jako samostatný text a povinně si ji, prosím, nastudujte!!!
- ▶ Mukařovský zavedl do estetického myšlení pojem „funkce“
(relace, vztahu)
- ▶ To, co Kant považoval pouze za subjektivní pocit libosti (jako důsledek nezaujaté pozorování účelnosti bez účel) „převádí“
J.Mukařovský na pozorování **funkčního vztahu mezi pozorovaným objektem a člověkem** (resp. lidskou společností obecně), který má vlastnosti uvedené na následujících dvou snímcích 9-11 této prezentace

Pozorování k estetické funkci (EF)

- ▶ EF má důležité místo v životě jedinců i celé společnosti
- ▶ Umění může svým působením zasahovat i lidi, kteří k němu nemají přímý vztah
- ▶ EF zabírá mnohem širší rozsah než jen umění samo – jakýkoliv předmět, jakékoliv jev/děj může nést EF
- ▶ Hranice mezi estetickou funkcí a mimoestetickými funkcemi (funkce užitková, informační, zdravotní...) nejsou vymezené pevnými hranicemi

3 základní charakteristiky estetické funkce

- ▶ Maximální upoutání pozornosti na daný předmět
  - ▶ EF nám umožňuje pozorovaný předmět vydělit (izolovat) z jeho okolí – tedy umožňuje si předmětu všimnout, dokáže přitáhnout naši pozornost
- ▶ Vyvolání pocitu libosti
  - ▶ EF na nás působí tak, že v nás vyvolává pocit libosti (tak jak to popsal Kant – zopakujte si, jak Kant popisuje vkusový (estetický) soud)
- ▶ Schopnost (autonomně, nezávisle) nahrazovat jiné funkce, kterých předmět vývojem pozbyl
  - ▶ EF, protože je nezávislá – autonomní (tak jak vlastně, jen jinými slovy o vkusovém soudu, říká už Kant), může být předmětu „přiřazena“ nezávislé na jeho jiných funkcích, a tedy i předmět, který ztratí např. svou praktickou hodnotu, může být pro nás i dále hodnotný, díky zachování nebo získání funkce estetické

3 základní charakteristiky estetické funkce

Izolace (vydělování z celku)

Samoučel (libost podle Kanta)

Autonomie (schopnost nahradit jiné funkce)

Pozn. Tuto triádu si, prosím, zapamatujte, ptám se na ní v testu.

Vlastností estetická funkce

- ▶ EF **není reálná vlastnost předmětu**, ale projevuje se pouze v jistém společenském kontextu
- ▶ EF se mění v čase, prostoru i podle sociálního útvaru
- ▶ EF není úplně v moci individua
- ▶ Stabilizace estetické funkce (a tedy i estetických norem) je **sociálním jevem** a je výsledkem vztahu mezi lidskou společností a okolním světem

Kontinuum funkcí

- ▶ Existovalo a stále existuje mnoho jevů mimo umění, které směřují do umělecké oblasti, tedy získávají estetickou funkci, nebo u nich estetická funkce začala dominovat nad funkcemi jinými
  - ▶ Fotografie (v počátcích byla jako umění odmítána, a byla považována za čistě technickou záležitost), řemeslo (dnes umělecké řemeslo), zahradnictví
- ▶ Existovalo a stále existuje mnoho jevů které byli považovány za umění a svou uměleckou hodnotu pozbyly, tedy ztratili dominanci estetické funkce,
  - ▶ Rétorika (která byla v antice považovaná za umění a více než obsah proslovů se hodnotil jejich forma)

Kontinuum funkcí

- ▶ **V náboženském kultu** má umění často integrující roli, ale estetická funkce je v něm regulována funkcí náboženskou
  - ▶ V náboženském umění existují dvě dominantní funkce – funkce estetická a funkce náboženská
  - ▶ Funkce náboženská činí z funkce estetické prostředek své realizace
- ▶ **Na přírodní krásno**, které existuje nezávislé na nás (na lidech, jako na jeho pozorovatelích) je estetická funkce vnášena dodatečně... (podívejte se na další stranu)

- ▶ Západ slunce tady bude, at' si o něm myslíme, nebo at' ho vnímáme jak, chceme.
- ▶ Zatímco antickou amforu můžeme umístit do muzea, nebo ji vyhodit (tedy „říct“ že pro nás ztratila jakoukoliv funkci); obchodní dům Ještěd můžeme zachovat nebo zbourat (tedy „říct“ že pro nás ztratil jakoukoliv funkci)
- ▶ Tak západ slunce tady bude i když mu žádnou (ani estetickou) funkci nepřidáme; maximálně ho můžeme ignorovat 😊

Malé (ale důležité) opakování na
závěr této prezentace

Co to znamená říct, že je něco krásné?

- ▶ Pythagoras – jde o **objektivní vlastnost**, danou harmonií vyjádřenou v podobě číselných poměrů
- ▶ Platón – jde o **objektivní vlastnost**, která je odrazem ideje krásna (která je ekvivalentní ideji dobra)
- ▶ Sv. Tomáš Akvinský – jde o **objektivní vlastnost** – Bohem stvořenou – projevující se harmonií, celistvostí (integritas), a jasem (světln)
- ▶ I. Kant – jde o **subjektivní vyjádření** pocitu libosti (které, jak si myslel Kant, má **univerzální platnost**), a které je výsledkem naší poznávací činnosti (soudnosti)
- ▶ J. Mukařovský – jde o **společensky podmíněné přiřazení** (nebo vyzdvižení) estetické funkce nějakému předmětu/jevu